

УДК: 331.101.3-057.875-053.81
DOI: 10.26565/2225-7756-2019-66-13

Порівняльний аналіз особливостей ставлення до праці студентів та працюючої молоді

Озерова Вікторія Андріївна, здобувач кафедри практичної психології Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66, 69600.

Victoria Ozerova, Competitor of the Department of Practical Psychology Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine, 69600.

Озерова Виктория Андреевна, соискатель кафедры практической психологии Запорожского национального университета, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66, 69600.

ORCID 0000-0003-3272-5949
ozkar.best@gmail.com

Стаття присвячена порівняльному аналізу результатів дослідження ставлення до праці студентів та працюючої молоді з різним соціально-економічним статусом. Представлено структурні компоненти концепту «ставлення до праці» та їх показники, що було досліджено в різних групах молоді. Описано критерії розподілу працюючої молоді на групи, що являють різні рівні соціально-економічного статусу. Підкреслюється роль соціально-економічного статусу, як важливого об'єктивного чинника ставлення молоді до праці. Висвітлено результати емпіричного дослідження ставлення до праці студентів та працюючої молоді, проводиться порівняльний аналіз та інтерпретація прояву показників за всіма групами молоді.

Ключові слова: праця, ставлення до праці, молодь, трудова мотивація, настанови, задоволеність працею.

Анотация: Стаття посвящена сравнительному анализу результатов исследования отношения к труду студентов и работающей молодежи с разным социально-экономическим статусом. Представлены структурные компоненты концепта «отношение к труду» и их показатели, которые были исследованы в различных группах молодежи. Описаны критерии распределения работающей молодежи на группы, представляющие разные уровни социально-экономического статуса. Подчеркивается роль социально-экономического статуса, как важного объективного фактора отношения молодежи к труду. Представлены результаты эмпирического исследования отношения к труду студентов и работающей молодежи, проводится сравнительный анализ и интерпретация проявления показателей во всех группах молодежи.

Ключевые слова: труд, отношение к труду, молодежь, мотивация труда, установки, удовлетворенность трудом.

Annotation: The article is devoted to the comparative analysis of the research results of the attitude to the labor of students and working youth. The author substantiates the relevance and significance of practical study of attitude to the labor of young people. In this study, working youth is divided into three groups, which represent three levels of socio-economic status: low, medium and high. 350 persons were surveyed, among them 100 persons were students (3-4 courses of study) and 250 persons were working youth (aged 23 to 30 years). The sample of young people employed was formed from three groups representing three different levels of their socio-economic status (SES): 100 people - workers with secondary or technical education (58 - men and 42 - women) - low SES; 100 persons - young people with higher education and holding administrative positions (53 - men and 47 - women) - average level of SES; 50 people - university graduates working at highly-paid positions (31 - men and 19 - women) - high level of SES.

Author also describes the criteria for the division of working youth into these groups. It is suggested to pay attention to the importance of the problem of socio-economic status of young people, which affects the attitude to the labor. The article presents the structural components of the concept of «attitude to the labor» and lists the indicators of this concept, which were practically investigated in all groups of young people. Motivational-semantic component of the attitude to labor includes such indicators as: «internal processes»; «internalization of purpose»; «instrumental motivation»; «orientation to the labor process». Emotional-evaluation component includes next indicators: «satisfaction with working conditions»; «satisfaction with achievements in work»; «feeling of success in professional activity». Behavioral component includes: «readiness for energy costs»; «distance to work»; «active strategy for solving problems». The paper presents comparative analysis and interpretation of the manifestation of these indicators in all groups of young people is conducted. The results of the comparative analysis are presented in the graphs of average.

Keywords: labor, attitude to the labor, the youth, labor motivation, social attitudes, job satisfaction.

Постановка наукової проблеми

Проблема ставлення до праці завжди є актуальною, бо праця була і залишається основою життя та культури суспільства. Ставлення до праці сучасної молоді потребує особливої уваги. З одного боку, у період економічних трансформацій відбувається певна нестабільність на ринку праці, з іншого – молодь починає освоювати нові професії, що здебільшого пов'язані з новими технологіями, у зв'язку з чим, праця поступово набуває нової якості.

Треба зауважити, що ставлення до праці молоді обумовлюються різними об'єктивними (зовнішніми) та суб'єктивними (внутрішніми) чинниками. У якості першого ми обрали рівень соціально-економічного статусу (СЕС) молоді. Таким чином, було проведено порівняльний аналіз ставлення до праці студентів та працюючої молоді з різним рівнем СЕС (низьким, середнім та високим). Аналіз здійснювався за трьома компонентами ставлення до праці – мотиваційно-смісловим (трудова мотивація та установки), емоційно-оцінним (задоволення працею) та поведінковим (трудова активність).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концепт «ставлення до праці» в якості компонентної структури вивчали такі вчені, як А. А. Дикарева, М. И. Мирская [5], В. В. Адамчук, О. В. Ромашов, М. Е. Сорокина [1] (соціологічний підхід) та В. Н. М'ясищев, А. А. Прохвятилов, С. А. Данченко, Д. С. Корнилова [3] та ін. (психологічний підхід).

Ставлення до праці здебільшого досліджувалась через такий показник, як трудова мотивація. Аналізом трудової мотивації займалися такі українські вчені, як Г. В. Дворецька [4], А. М. Колот [6], Г. А. Дмитренко, М. П. Лукашевич [7], О. Р. Малхазов, В. В. Співак [9], Є. І. Хомаківський [10] та ін. У західній психології значний вклад в дослідження мотивації внесли А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. Мак-Клелланд (змістовні теорії мотивації), а також В. Врум, С. Адаме, Л. Портер і Э. Лоулер (процесуальні теорії). Багато досліджень присвячувалось такому показнику, як задоволеність працею (Ф. Герцберг, Р. Фриман Л. Джуэлл).

Дослідженням трудової мотивації української молоді займалися такі вчені, як М. В. Петюх, О. С. Царенко [8], Л. П. Башук [2], О. Ю. Волощук та ін. В переважній більшості цих робіт увага приділяється мотивам працевлаштування випускників ВНЗ або молодих вчених. Але на наш погляд, бракує більш широкого дослідження ставлення сучасної молоді до праці, з урахуванням всіх компонентів структури цього ставлення та важливих особливостей самої молоді (статус, рівень освіти, займана посада та ін.).

Мета статті

Мета нашої статті полягає у висвітленні результатів дослідження особливостей ставлення до праці студентів та працюючої молоді з різним рівнем СЕС.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів

Практичне дослідження ставлення до праці студентів та працюючої молоді проводилося за такими показниками, як: «внутрішні процеси» (бажання отримувати насолоду від процесу праці); «інтерналізація мети» (збіг мети і сенсу праці та власних цінностей); «інструментальна мотивація» (матеріальна вигода); «орієнтація на процес праці»; «задоволеність умовами праці»; «задоволеність досягненнями в роботі»; «почуття успішності в професійній діяльності»; «готовність до енергетичних витрат»; «дистанція до роботи»; «активна стратегія вирішення проблем». Дані показники представляють три компоненти ставлення до праці: мотиваційно-смісловий, емоційно-оцінний та поведінковий. Їх було виявлено за допомогою опитувальника для визначення джерел мотивації (автори - Джон Барбуто і Річард Сколл), а також методики діагностики поведінки та переживання, пов'язаних з роботою «AVEM».

У дослідженні прийняли участь 350 осіб, серед яких 100 осіб – студенти (3-4 курсу навчання) та 250 осіб - працююча молодь (віком від 23 до 30 років). Вибірка молоді, що працює була утворена із трьох груп, які представляють три різні рівня їх соціально-економічного статусу (СЕС):

1 - 100 осіб – робочі, що мають середню або технічну освіту (58 – чоловіки та 42 - жінки) – низький рівень СЕС;

2 - 100 осіб – молодь, що має вищу освіту та займає адміністративні пости (53 – чоловіки та 47 - жінки) – середній рівень СЕС;

3 - 50 осіб – молодь з вищою освітою, працююча на високооплачуваних посадах (31 – чоловіки та 19 - жінки) – високий рівень СЕС.

Результати, що отримано нами після діагностування студентів були приєднані до проведеної раніше діагностики молоді з різним рівнем СЕС. За допомогою графіків середніх балів було здійснено порівняння цих результатів та визначені найбільш близькі за кожним показником групи молоді.

Порівняльний аналіз мотиваційно-сміслового компоненту.

1. За показником «внутрішні процеси» студенти мають схожість з групою молоді з високим рівнем СЕС (рис. 2.53). Хоча зазначимо, що різниця між двома групами все ж таки є – 1,19. Даний показник має для студентів більше значення, ніж навіть для молоді з високим рівнем СЕС. Таким чином, студентська молодь приділяє велике значення самому процесу її діяльності, що мусить приносити їй задоволення та відповідати власним інтересам.

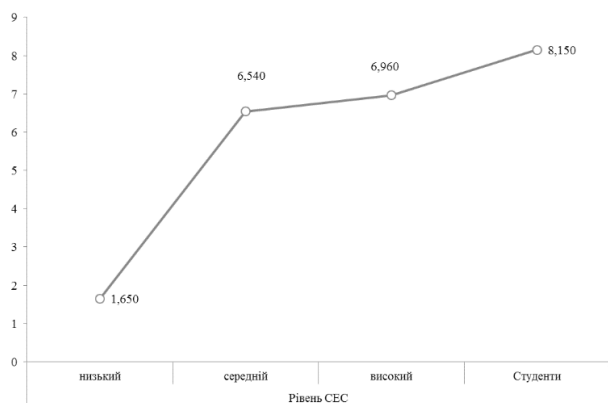

Рис. 1 Графік середніх балів за показником «внутрішні процеси».

2. Найближчою за показником «інструментальна мотивація» до студентів виявилася група молоді з низьким рівнем СЕС (рис. 2.54). В цілому студенти продемонстрували нижче на 0,43 середнє значення за цим показником у порівнянні з молоддю з низьким рівнем СЕС. Отже, студентська молодь має достатньо сильну орієнтацію на матеріальну винагороду, праця, що добре оплачується може стати для неї пріоритетною.

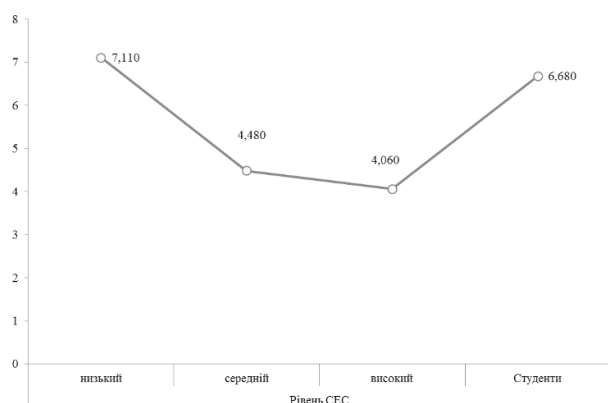

Рис. 2 Графік середніх балів за показником «інструментальна мотивація».

3. Порівняння працюючої молоді зі студентами за показником «інтерналізація мети» доводить, що студенти продемонстрували за цим показником значення, що майже збігається з результатами молоді з середнім рівнем СЕС (рис. 2.55). Отримане значення має рівень – нижче середнього. Іншими словами, студенти показали невисоку здатність у свідомленні сенсу своєї діяльності, даний показник говорить, що їх система цінностей ще не повністю сформована.

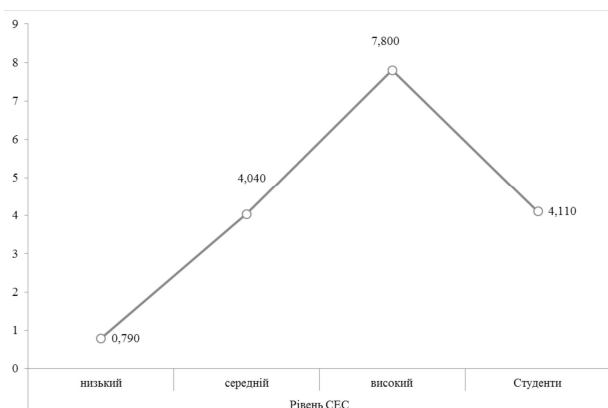

Рис. 3 Графік середніх балів за показником «інтерналізація мети».

4. За показником «орієнтація на процес» студентська молодь продемонструвала результати подібні групі молоді з високим рівнем СЕС (рис. 2.56). Різниця в значеннях за даним показником між студентами та молоддю з високим СЕС складає лише 0,03. Можна сказати, що для молоді, яка навчається сам процес дуже часто має велике значення. Насолода від процесу може досягатися при умові, що студенти насправді захоплені напрямом, який вибрали або предметом, який вивчають.

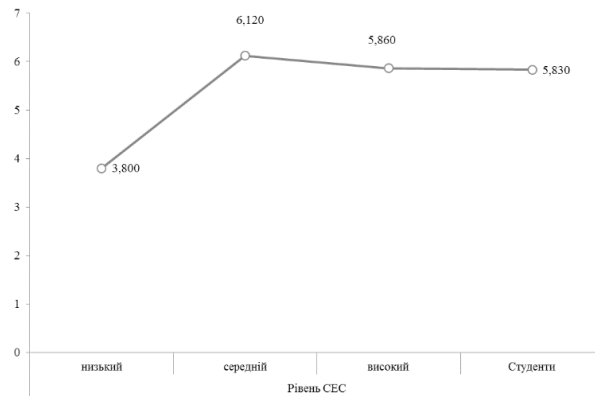

Рис. 4 Графік середніх балів за показником «орієнтація на процес».

Порівняльний аналіз емоційно-оцінного компоненту.

1. Порівняння студентів з працюючою молоддю доводить, що за показником «задоволеність умовами праці» студенти ближчі до молоді з високим рівнем СЕС (рис. 2.57). Хоча різниця між цими двома групами достатньо велика – 0,63. Отже, можна сказати, що студенти досить задоволені своїми умовами праці, тобто умовами навчання.

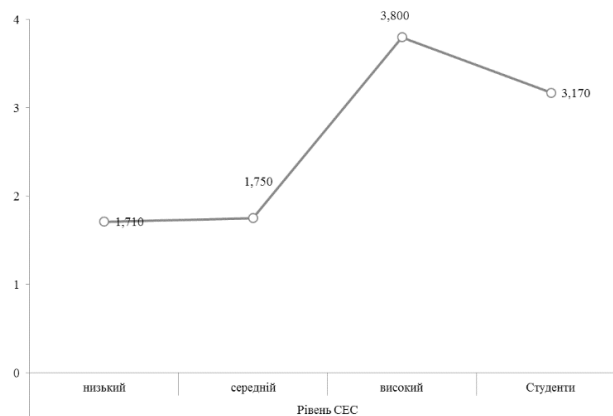

Рис. 5 Графік середніх балів за показником «задоволеність умовами праці».

2. Порівняння працюючої молоді зі студентами за показником «задоволеність досягненнями в роботі» показує, що студенти проявили за цим значення, що майже збігається з результатами молоді з низьким рівнем СЕС (рис. 2.58). Різниця складає лише – 0,05. Виходячи із нормативних значень самої методики задоволеності працею, студентська молодь має середній рівень задоволеності своїми досягненнями (як і молодь з низьким рівнем СЕС), це може також говорити про певний рівень їх професійних домагань.

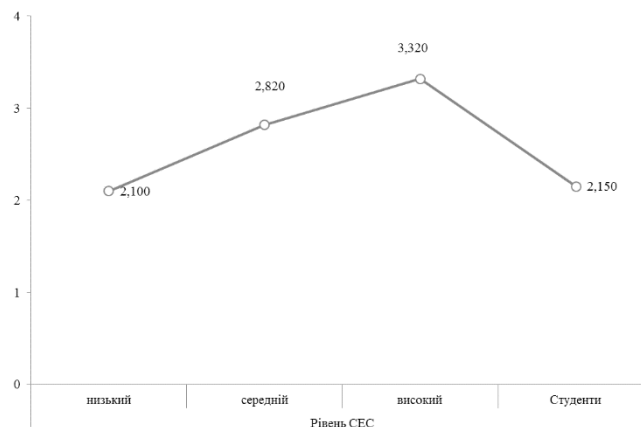

Рис. 6 Графік середніх балів за показником «задоволеність досягненнями в роботі».

3. За показником «почуття успішності в професійній діяльності» студенти продемонстрували результати подібні групі молоді із середнім рівнем СЕС (рис. 2.59). Студенти мають результати, які за середнім вище лише на 0,1 від працюючої молоді з середнім рівнем СЕС. Тобто, як і молодь другої групи, студенти мають середній рівень почуття успішності в своїй професійній діяльності.

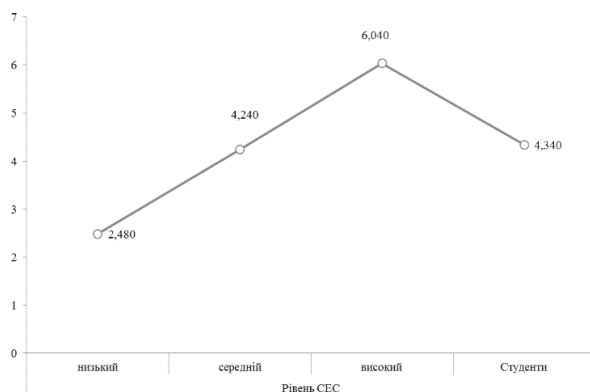

Рис. 7 Графік середніх балів за показником «почуття успішності в професійній діяльності».

Порівняльний аналіз поведінкового компоненту.

1. За показником «готовність до енергетичних витрат» студентська молодь є подібною до групи молоді з низьким рівнем СЕС (рис. 2.61). Відмінність від найближчої групи – 0,26. Дані свідчать, що студенти мають середній рівень готовності до енерговитрат, тобто до того, щоб віддавати багато сил роботі.

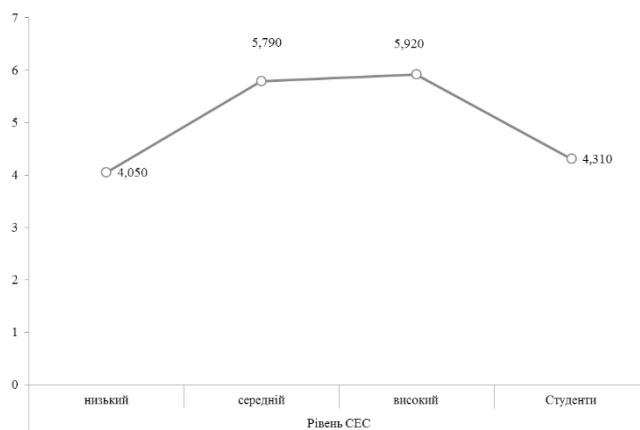

Рис 8 Графік середніх балів за показником «готовність до енергетичних витрат».

2. Найближчою за показником «здатність до збереження дистанції до роботи» для студентів виявилася група молоді з середнім рівнем СЕС (рис. 2.62). Студенти в цілому продемонстрували вище на 0,76 середнє значення у порівнянні з названою групою молоді. Нагадаємо, що молодь із середнім рівнем СЕС має середній рівень здатності дистанціювання від своєї праці, тож і студентська молодь має ідентичний рівень цього показника.

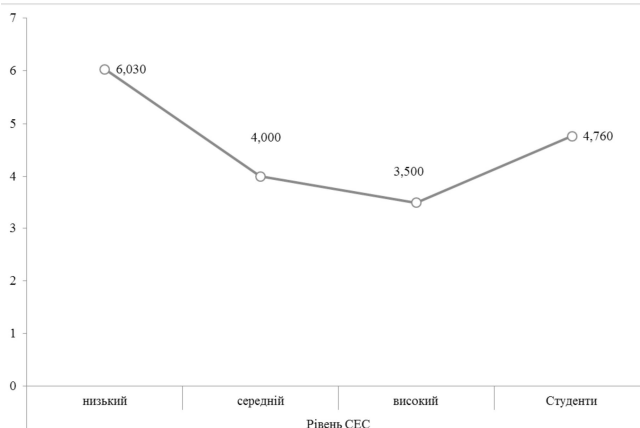

Рис. 9 Графік середніх балів за показником «здатність до збереження дистанції до роботи».

3. За показником «активна стратегія вирішення проблем» студенти продемонстрували результати подібні групі молоді з низьким рівнем СЕС (рис. 2.64). Значення результату студентів на 0,73 більше від працюючої молоді з низьким рівнем СЕС. Але треба зауважити, що отримане значення за цим показником студентської молоді означає середній рівень прояву активності у вирішенні проблем (на відміну від молоді з низьким СЕС, де рівень становить – нижче середнього).

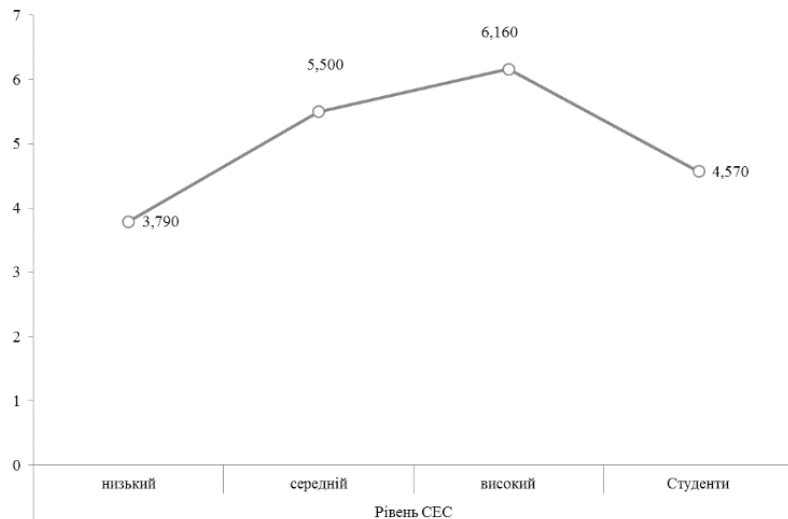

Рис. 10 Графік середніх балів за показником «активна стратегія вирішення проблем».

Отримані результати довели наступне:

1. За мотиваційно-смысловим компонентом було виявлено відсутність розбіжностей у середніх між групою студентів та відповідною групою працюючої молоді за показниками «інструментальна мотивація», «інтерналізація мети»; та «орієнтація на процес». Одночасно за показником «внутрішні процеси» спостерігалася статистично значуща розбіжність.

2. За емоційно-оцінним компонентом не було виявлено розбіжностей за такими показниками: «задоволеність досягненнями в роботі», «почуття успішності в професійній діяльності». За показником «задоволеність умовами праці» студенти відрізняються від групи з високим рівнем СЕС.

3. За двома показниками поведінкового компонента («здатність до збереження дистанції до роботи», «активна стратегія вирішення проблем») група студентів відрізняється від груп молоді, що працює. Лише за показником «готовність до енергетичних витрат» не було підтверджено статистично значущої розбіжності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження

Таким чином, ставлення до праці студентської та працюючої молоді має як схожості так і відмінності. Показниками студентів, що мають найбільші схожості за значеннями з групою молоді із низьким СЕС стали: «інструментальна мотивація» (вище середнього), «задоволеність досягненнями в роботі» (середній рівень) та «готовність до енергетичних витрат» (нижче середнього). З групою молоді із середнім СЕС студенти схожі за показниками: «інтерналізація мети» (нижче середнього), «почуття успішності» (середній рівень). З молоддю, що має високий рівень СЕС студенти схожі за показниками: «орієнтація на процес» (вище середнього) та «задоволеність умовами праці» (вище середнього). Треба зауважити, що для студентів та молоді, що має вищу освіту (середній та високий СЕС) важливим джерелом мотивації є інтерес до процесу праці. Також значним показником ставлення до праці виступає мотиваційне джерело - «інтерналізація мети» (прагнення відповідати власним цінностям в процесі праці, віра в її ідею та сенс). Молодь з високим СЕС продемонструвала високий рівень цього показника, що говорить про їх певний рівень особистісної та професійної усвідомленості та сформовану систему цінностей. Студентська молодь, як і молодь із середнім СЕС, має менший рівень усвідомлення мети (нижче середнього), але це значення вище, ніж у молоді з низьким СЕС.

Перспективи подальшого дослідження ми бачимо у поглибленні науково-доказових уявлень відносно зв'язків рівня соціально-економічного статусу з особливостями ставлення до праці молоді.

Література

1. Адамчук В. В. Экономика и социология труда : Учебник для вузов / В.В. Адамчук, О.В. Ромашов, М. Е. Сорокина. – М. : ЮНИТИ, 2000. - 407 с.
2. Башук Л. П. Основні мотиваційні чинники працевлаштування молоді / Л. П. Башук. – Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри : матеріали міжнар. наук. конф., 26 – 27 берез. 2009 р. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2009. - С. 313-315.
3. Данченко С. А. Диагностика отношения к труду у профессионалов : Учеб. Пособие / С.А. Данченко, Д. С. Корнилова. – Владивосток: Мор. гос. ун-т, 2012. - 65 с.
4. Дворецька Г. В. Соціологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/26617/>
5. Дикарева, А. А. Социология труда / А. А. Дикарева, М. И. Мирская. – М. : Высш. шк., 1989. - 304 с.
6. Колот А. М. Мотивація персоналу: Підручник / А. М. Колот. — К.: КНЕУ, 2002. - 337 с.
7. Лукашевич М. П. Л84 Соціологія праці: Підручник / М. П. Лукашевич. — К.: Либідь, 2004. - 440 с.
8. Петюх В. М. Мотиваційні фактори спонукання випускників ВНЗ до відносини: теорія та

практика . - 2013. - № 1. - С. 53-57.

9. Спивак В.А. Организационное поведение и управление персоналом : Учебное пособие для вузов / В. А. Спивак. – Спб. : Питер, 2000. – 416 с.

10. Ходаківський Є. І. Психологія управління. Підручник / Є. І. Ходаківський, Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар. - 3-те вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. - 664 с.

Література

1. Адамчук В. В. Экономика и социология труда : учебник для вузов / В. В. Адамчук, О. В. Ромашов, М. Е. Сорокина. – Москва : ЮНИТИ, 2000. – 407 с.

2. Башук Л. П. Основні мотиваційні чинники працевлаштування молоді / Л. П. Башук. – Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри : матеріали міжнар. наук. конф., 26 – 27 берез. 2009 р. – Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2009. – С. 313–315.

3. Данченко С. А. Диагностика отношения к труду у профессионалов : учеб. пособие / С. А. Данченко, Д. С. Корнилова. – Владивосток : Мор. гос. ун-т, 2012. – 65 с.

4. Дворецька Г. В. Соціологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/26617/>

5. Дикарева А. А. Социология труда / А. А. Дикарева, М. И. Мирская. – Москва : Высш. шк., 1989. – 304 с.

6. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / А. М. Колот. – Київ : КНЕУ, 2002. – 337 с.

7. Лукашевич М. П. Соціологія праці : підручник / М. П. Лукашевич. – Київ : Либідь, 2004. – 440 с.

8. Петюх В. М. Мотиваційні фактори спонукання випускників ВНЗ до відносини: теорія та практика / В. М. Петюх. – 2013. – № 1. – С. 53–57.

9. Спивак В. А. Организационное поведение и управление персоналом : учебное пособие для вузов / В. А. Спивак. – СПб. : Питер, 2000. – 416 с.

10. Ходаківський Є. І. Психологія управління : підручник / Є. І. Ходаківський, Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар. – 3-те вид. перероб. та доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 664 с.

References

1. Adamchuk V. V. Jekonomika i sociologija truda : Uchebnik dlja vuzov / V. V. Adamchuk O. V. Romashov, M. E. Sorokina. – M. : JuNITI, 2000. - 407 s.

2. Bashuk L. P. Osnovni motivacijni chinniki pracevlashtuvannja molodi / L. P. Bashuk. – Molod' u suchasnomu sviti: filosofs'ko-kul'turologichni vimiri : materialy mizhnar. nauk. konf., 26 – 27 berez. 2009 r. – K. : Vidavnichij centr KNLU, 2009. - S. 313-315.

3. Danchenko S. A. Diagnostika otnoshenija k trudu u professionalov : Ucheb. Posobie / S. A. Danchenko, D. S. Kornilova. – Vladivostok: Mor. gos. un-t, 2012. - 65 s.

4. Dvorec'ka G. V. Sociologija [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupu: <http://buklib.net/books/26617/>

5. Dikareva, A. A. Sociologija truda / A. A. Dikareva, M. I. Mirskaja. – M. : Vyssh. shk., 1989. - 304 s.

6. Kolot A. M. Motivacija personalu: Pidruchnik / A. M. Kolot. — K.: KNEU, 2002. - 337 s.

7. Lukashevich M. P. L84 Sociologija praci: Pidruchnik / M. P. Lukashevich. — K.: Libid', 2004. - 440 s.

8. Petjuh V. M. Motivacijni faktori sponukannja vipusknivkiv VNZ do profesijnoi dijal'nosti / V. M. Petjuh, O. S. Carenko // Social'no-trudovi vidnosini: teorija ta praktika . - 2013. - № 1. - S. 53-57.

9. Spivak V.A. Organizacionnoe povedenie i upravlenie personalom : Uchebnoe posobie dlja vuzov / V. A. Spivak. – Spb. : Piter, 2000. - 416 s. : il. – (Uchebniki dlja vuzov).

10. Hodakivs'kij E. I. Psihologija upravlinnja. Pidruchnik / E. I. Hodakivs'kij, Ju. V. Bogojavlens'ka, T. P. Grabar. - 3-te vid. pererob. ta dop. – K.: Centr uchbovoi literaturi, 2011. - 664 s.